บทที่ 7
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สืบเนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบอุทธรณ์แบบระบบสิทธิจึงทำให้คู่ความที่ไม่พอใจคำพิพากษาหรือคำสั่งคำเนินการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวนั้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ขึ้นเพื่อลดปัญหาปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลสูง ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ที่สำคัญข้อหนึ่งซึ่งถูกบัญญัติในกฎหมาย คือ การห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา เจตนารมณ์ที่ห้ามไม่ให้มีการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณานั้นมีขึ้นเพื่อป้องกันการแยกอุทธรณ์อันจะทำให้คดีล่าช้า ความล่าช้าของคดีย่อมทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น เสรีภาพของจำเลยที่ยังถูกคุมขัง การจัดเตรียมคดีและพยานหลักฐาน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในเรื่องคำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 196 ยังคงบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนจึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ไขซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดนิยามความหมายของคำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาไว้

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติในเรื่องคำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาไว้จึงทำให้เกิดปัญหาการตีความว่า คำสั่งใดจะเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาล ซึ่งจะมีผลต่อขั้นตอนและสิทธิในการอุทธรณ์ของบุคคลที่ได้รับคำสั่งนั้น จากการศึกษาและวิเคราะห์โดยวิธีเทียบเคียงกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งดังที่ปรากฏใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 เองรวมทั้งอาศัยคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นเครื่องมือในการอุดช่องว่างแห่งกฎหมายจึงทำให้เราสามารถวางหลักอันเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามความหมายได้ 4 ประการดังต่อไปนี้

ประการแรก คำสั่งใด ๆ ซึ่งศาลได้มีคำสั่งหลังจากที่มีการรับคำฟ้องแล้ว

ประการที่สอง คำสั่งใดๆ ของศาลก่อนมีคำพิพากษา

ประการที่สาม คำสั่งที่ไม่ทำให้คดีเสร็จไปจากศาล

ประการที่สี่ คำสั่งระหว่างพิจารณาสามารถเกิดในชั้นอุทธรณ์และฎีกาได้

จากแนวทางที่กล่าวมานี้จึงนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของนิยามความหมายของคำสั่งระหว่างพิจารณาเพื่อทำให้เกิดความชัดเจนได้ดังรายละเอียดซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 และ 6

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติในเรื่องกระบวนการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาว่าด้วยการโต้แย้งคำสั่งไว้

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดในเรื่องกระบวนการอุทธรณคำสั่งระหว่างพิจารณาในส่วนของการโต้แย้งไว้ทำให้เกิดปัญหาการเสียสิทธิในการอุทธรณ์โดยไม่เจตนาอันสืบเนื่องมาจากปัญหาการตีความของนักกฎหมายที่ยังมีความเห็นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

ความเห็นแรก เห็นว่าการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการโต้แย้งคัดค้านคำสั่งนั้นไว้ก่อนทั้งนี้อาศัยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีแพ่งที่จะต้องมีการโต้แย้งไว้ก่อนมาใช้บังคับในคดีอาญาโดยอนุโลม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งแนวความเห็นนี้ก็เคยมีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยโดยยึดถือหลักนี้

ความเห็นที่สอง เห็นว่าการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาไม่ควรโต้แย้งไว้ก่อนสืบเนื่องจากเหตุผลที่ว่าในคดีอาญานั้นจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นหากกำหนดให้มีการโต้แย้งไว้ก่อนมีการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาก็จะกลายเป็นข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของจำเลยไป ในความเห็นที่สองนี้ก็มีแนวคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยโดยยึดถือหลักนี้อีกเช่นเดียวกัน

จากความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาฎีกาที่แตกต่างกันนั้น การที่จะยึดถือตามความเห็นใดนั้นมีหลักการวิเคราะห์ที่จะนำมาพิจารณาถึง 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

ประการแรก การวิเคราะห์ในเชิงของระบบวิธีพิจารณา

สืบเนื่องจากระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปซึ่งแทรกอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย จึงทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลมุ่งเน้นที่หลักการตรวจสอบเป็นสำคัญ หลักควารมประสงค์ของคู่ความตามแนวคิดของระบบ Common law จึงไม่มีอิทธิพลในระบบของศาลไทย หากมีการกำหนดให้การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาจะต้องมีการโต้แย้งไว้ก่อนแล้วนอกจากจะเป็นการตัดอำนาจศาลสูงในการหาข้อเท็จจริงแล้วยังเท่ากับเป็นการนำหลักความประสงค์ของคู่ความอันเป็นแนวคิดของระบบ Common law มาใช้

ประการที่สอง การวิเคราะห์ในเชิงเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีอาญา

ปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับการแล้วว่า การดำเนินคดีอาญานั้นมุ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นสำคัญ ตามหลักที่ว่า ในคดีอาญาจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อจำเลยเหมือนผู้กระทำความผิดนั้นไม่ได้ หลักในข้อนี้จึงทำให้จำเลยเป็นประธานในคดีและทำให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ดังนั้นหากมีการกำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาโดยกำหนดให้มีการโต้แย้งไว้ก่อนก็เท่ากับเป็นการตัดโอกาสในการต่อสู้คดีของจำเลยในชั้นศาลสูง

ประการที่สาม การวิเคราะห์ในแง่การตีความกฎหมาย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเราถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินคดี เมื่อกฎหมายมีความไม่ชัดเจนจึงสามารถตีความขยายในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยได้ ฉะนั้นเมื่อมีความไม่ชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 196 ว่าการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาจะต้องโต้แย้งก่อนหรือไม่ จึงต้องตีความให้เป็นคุณแก่จำเลยโดยที่จะต้องให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และลดขั้นตอนการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ลง จึงทำให้การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาไม่ต้องโต้แย้งก่อนที่จะมีการอุทธรณ์แต่อย่างใด

จากแนวทางการวิเคราะห์ดังที่กล่าวมานั้น จึงควรที่จะนำแนวคิดที่ว่า การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาไม่จำต้องโต้แย้งคัดค้านก่อนที่จะมีการอุทธรณ์มาแก้ไขเพิ่มเติมในตัวบทกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังรายละเอียดซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 และ 6

3. การนำข้อยกเว้นในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญา

การที่จะนำข้อยกเว้นในเรื่องคำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีแพ่ง นำมาใช้บังคับในคดีอาญาได้นั้น มีหลักเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก การพิจารณาในส่วนของแนวคิดและปรัชญาในการดำเนินคดีที่อยู่เบื้องหลัง ประการที่สอง การพิจารณาในส่วนที่มาและนิติวิธี

ประการแรก การพิจารณาในส่วนของแนวคิดและปรัชญาในการดำเนินคดีที่อยู่เบื้องหลัง

แม้ประเทศไทยจะใช้ระบบ Civil law ก็ตามแต่ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นกลับได้รับอิทธิพลอย่างมากจากระบบพิจารณาความของระบบ Common law ตั้งแต่ในชั้นการยกร่างกฎหมาย จึงทำให้กระบวนพิจารณาในแบบกล่าวหามีอิทธิพลอย่างมากในชั้นพิจารณาของศาลไทย ซึ่งคู่ความจะเป็นผู้นำข้อเท็จจริงมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งมีหน้าที่พิสูจน์พยานหลักฐาน เมื่อการดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีแพ่ง มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของคู่ความเป็นหลักจึงเกิดหลักที่เรียกว่า หลักความประสงค์ของคู่ความ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้รับอิทธพลอย่างมากจากระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป จึงทำให้การดำเนินคดีอาญาจะเน้น หลักการตรวจสอบโดยศาลเป็นสำคัญ และมิใช่เป็นเรื่องที่คู่ความต่างรักษาผลประโยชน์กันเองเหมือนอย่างคดีแพ่งแล้ว

ดังนั้นการที่จะนำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญา ก่อนอื่นต้องพิจารณาถึงแนวคิดและปรัชญาก่อนว่า ถ้ากระบวนพิจารณาในคดีแพ่งในเรื่องใดเป็นเรื่องการรักษาผลประโยชน์ของคู่ความ โดยไม่มีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องและการนำมาใช้ในคดีอาญาแล้วขัดต่อหลักการตรวจสอบก็ไม่สามารถนำมาใช้ในคดีอาญาได้

ประการที่สอง การพิจารณาในส่วนของที่มาและนิติวิธี

ในเบื้องต้นนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเองนั้นก็ได้กำหนดนิติวิธีของตนเองไว้ดังที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 15 จึงทำให้ทราบว่า ที่มาของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาจาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นส่วนที่บัญญัติและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ก่อนอื่นจะต้องใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยตรงก่อนแต่ถ้าไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้จึงค่อยพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอีกชั้นหนึ่งทั้งนี้มีหลักอยู่ว่าบทบัญญัติในประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งที่นำมาใช้ จะต้องมิได้บัญญัติไว้สำหรับคดีแพ่งโดยเฉพาะรวมทั้งการนำประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้นั้นต้องไม่ขัดกับหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แนวทางพิจารณาทั้ง 2 ประการดังกล่าวนั้น เราสามารถนำมาเป็นหลักวิเคราะห์ว่าข้อยกเว้นในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาเรื่องใดในคดีแพ่งจะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ซึ่งรายละเอียดนั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4

4. ข้อยกเว้นในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญา

การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาที่กฎหมายยอมให้อุทธรณ์ได้ทันทีมีอยู่ 2 เรื่องเท่านั้น กล่าวคือ คำสั่งปรับผู้ประกันตามมาตรา 119 และคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 119 ทวิ ซึ่งคำสั่งอื่นนอกจากนี้ถึงแม้ว่าจะมีผลกระทบต่อสิทธิของคู่ความและไม่สามารถเยียวยาได้โดยวิธีการอุทธรณ์แบบธรรมดาทั่วไปอันมีผลเช่นเดียวกันกับทั้งสองคำสั่งข้างต้นก็ตาม แต่แนวทางการวินิจฉัยของศาลนั้นกลับไม่ยอมให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นได้โดยทันที ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ควรที่จะนำเจตนารมณ์ในเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งปรับผู้ประกันและคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นข้อยกเว้นในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในเรื่องเฉพาะมาบัญญัติไว้เป็นข้อยกเว้นเป็นการทั่วไป ในลักษณะเช่นว่านี้จะมีความ

คล้ายคลึงกับข้อยกเว้นในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า three prerequisites หรือ Collateral exception อันมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นเป็นการทั่วไปซึ่งสามารถปรับใช้กับคำสั่งกระทบสิทธิใดๆ ที่ไม่สามารถเยียวยาด้วยวิธีการอุทธรณ์แบบธรรมดาทั่วไปได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนเราควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนของข้อยกเว้นให้อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาให้เกิดความชัดเจน ดังรายละเอียดที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทที่ 5 และ 6

จากการวิเคราะห์ดังที่กล่าวมาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทนายความ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษาตลอดจนคู่ความในคดีได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันอันนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป